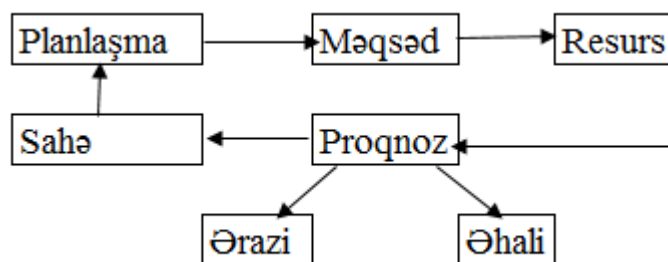

3.2. Azərbaycanca turizmin potensialı və inkişaf perspektivləri

Turizm sisteminin inkişafı, sosial – iqtisadi rolu turizm potensialının formalaşması və istifadəsi səmərəliliyi ilə ölçülür. ^[14] Turizm potensialı dedikdə turizmin tələblərinə uyğun olaraq istifadə edilə biləcək maliyyə resursları, infrastruktur, əmək qüvvəsi, təşkilatı – idarəetmə təcrübəsi nəzərdə tutulur. Bir ölkənin hər hansısa sahədə potensialının öyrənilə bilməsi üçün bu sahənin amilləri dəyərləndirilməli və proqnozlaşdırılaraq əsas inkişaf yönümü təyin edilməlidir.

Sxem 3.1. Resurs potensialın formalaşma ardıcılığı.

Sxema diqqət yetirdikdən sonra deyə bilərik ki, turizm potensialı resurs potensialını müəyyənləşdirir. Turizmin resurs xüsusiyyətləri onun sahələrarası maddi-maliyyə mübadiləsi və turizmin məhsulunun dəyəri, bölgüsü xüsusiyyətləri ilə fərqlənir.

Turizmə aid bir çox ədəbiyyatda turizm ehtiyatları və turizm potensialı anlayışları eyniləşdirilir. Turizm ehtiyatı, səyahət edilən ölkənin tarixi, sağlamlıq, mədəni və.s. obyektləridir. Turizm ehtiyatları artıq formalaşmış potensialdır. Turizm potensialı isə yeni inkişaf edən, daha çox məhsuldar və perspektivə malik sahələrdir.

Turizm potensialının formalaşmasına və dəyişməsinə aşağıdakı mənbələr təsir edir:

- Mülkiyyət formaları
- Təbii amillər
- Sosial – mədəni amillər
- Nəqliyyat sahəsinin vəziyyəti
- Turizm təklifi

- Turizm infrastrukturu
- Turizmin inkişaf dinamikası
- Bank sistemi
- Turizmin beynəlxalq əlaqələri
- Turizm məhsulları
- Ticarət sistemi
- Otel sistemi və.s.

Turizm potensialında əmək resursları önəmli yer tutur. Kadrların peşəkarlıq səviyyəsi, sayı turizmin inkişafına birbaşa təsir göstərir. Turizmin əmək potensialı, beynəlxalq biliklərə yiyələnən, müasir tələblərə uyğun kadrların hazırlanması və onların bu sahədə əməyə cəlb olunmasıdır.

Azərbaycan turizm sisteminin inkişafı üçün böyük potensiala sahibdir. Qeyri – neft sektorunun inkişafı planında turizm hökumət tərəfindən əsas prioritet sahələrdən biri kimi seçilib. Xüsusilə Azərbaycanın regionlarında turizm xidmətinin və bu sahə ilə məşğul olan sahibkarların inkişafı üçün şərait vardır və əgər lazımı diqqət ayrılarsa ölkə bu sahədən böyük gəlir qazana bilər. Azərbaycana gələn turistlər ümumi turistlərin cəmi 0,003-ü təşkil edir. Bu isə çox kiçik saydır.

Azərbaycanda turizmin potensial göstəricisi əhali sayı, turizmin maddi-texniki bazası, turizm sahəsinə ayrılacaq maliyyə vəsaitlərinin həcmi ilə müəyyələşdirilə bilər.

Azərbaycanın coğrafi iqlimi bir çox turizm növünün inkişafı üçün əlverişlidir. Qışda dağlarda və dağətəyi zonalarda qış turizmi, müalicəvi resurların mövcudluğu, meşə massivinin şimal və cənub-şərq hissədə özünəməxsusluğu, təbii qoruqlar, nadir ağac və heyvan növləri turizmin inkişafı üçün bütün imkanları ehtiva edir.

Abşeronda Şıx və Dəvəçi, Dəvəçi rayonunda Qalaaltı, Culfa rayonunda Turşsu müalicəvi suları, Culfada Duzdağ, Talış dağlarında, Böyek Qafqazın cənub və şimal-şərq ətəklərində termal bulaqlar, palçıq vulkanları, Naftalanın müalicəvi nefti Azərbaycanda müalicəvi turizmin inkişafı üçün geniş imkanlar yaradır. Bu müalicəvi mərkəzlər yerli turistlər tərəfindən rəğbətlə qarşılanır. Palçıqdan əsəb sistemi, duz

mağaralarında tənəffüs yolu və.s. xəstəliklərin müalicəsi üçün insanlar istifadə edirlər. Bu sahələrin beynəlxalq aləmdə tanınması ölkəyə müalicəvi məqsədlərlə gələn turistlərin sayını çoxaldacaqdır.

Azərbaycanda 6000-dən çox tarixi abidə var. Bu abidələr arasında islam dövrünə, xristianlığa, atəşpərəstliyə, qədim dinlərə aid ziyarətgahlar da var ki, bunların bərpası və tanınması turist sayında artıma səbəb ola bilər. Qobustan mağaralarındakı qayaüstü rəsmlər turistlər tərəfindən maraqla qarşılır və bu ölkənin qədimliyinə dəlalət edir.

Təsadüfi deyildir ki, qədim zamanlarda Böyük İpək Yolunun böyük bir hissəsi Azərbaycandan keçmişdir. Böyük İpək yolu üzərində qədim karvansaraylar, hamamlar, qalalar, ibadətqahlar, qəsrlər hələ də qalır. Lakin bu abidələrin çoxu diqqətdən kənar qaldığı üçün yaxşı vəziyyətdə deyillər. Təəssüf ki, bəzi tarixi abidələrimiz Rusiya işğalı dövründə və erməni terroru nəticəsində məhv olmuşdur. Bir çox abidə isə uzunmüddətli baxımsızlıqdan dağılmışdır. Xüsusilə Bakı şəhərindəki bəzi tarixi abidələr tikintilər aparılan zaman qanunsuz şəkildə məhv edilmişdir. Tarixi abidələrin bərpası və tanınması tarixə marağı olan turistlərin cəlb olunmasında əhəmiyyətli rol oynayacaqdır.

Tarixi abidələrimizdən “İçərişəhər”, Qız Qalası, Şəki Xan Sarayı, Möminə Xatun Məqbərəsi UNESCO tərəfindən qorunur. Bu abidələrin dünyada tanınmasında önəmli bir addımdır.

Azərbaycanın əlverişli coğrafi mövqeyə malik olması amilini nəzərə alıqda , “İpək Yolu” kimi qədim tarixə malik yolun ölkəmizin ərazisindən keçməsi ölkənin qərb-şərq, şimal-cənub turizm marşutlarında iştirakı böyük əhəmiyyət kəsb edir. Ölkənin turizm potensialının tanınmasında önəmli addımlardan biri də ötən illərdə İstanbuldan Pekinə qədər “İpək Yolunda Velosiped Turu”, Rusiyadan Hindistana qədərki “XV əsr səyyahı Afanasi Nikitinin izləri ilə” layihələrində Azərbaycanın da iştirak etməsi olmuşdur.

Azərbaycanda turizm sistemini üzləşdiyi əsas problemlərdən biri də turizm günlərinin sayının az olmasıdır. Bu amil qiymətlərə də öz təsirini göstərir. Belə ki,

turizm günlərinin sayının az olması səbəbindən qiymətlər yüksək qoyulur. Bu isə əlbəttə turist sayına mənfi təsir göstərir. Turist daha ucuz ölkələrə yönəlir. Azərbaycanın 11 iqlim qurşağından 9 - da yerləşməsinə baxmayaraq bu potensialdan hələ ki lazımınca istifadə olunmur. Əgər turizm infrastrukturu ilin 4 fəslinə uyğun olaraq qurulsa bu zaman turist sayında artışı olar, bu isə birbaşa turizmin daha da inkişafına səbəb olar.

Azərbaycanın zəng turizm ehtiyatlarını təhlil etdikdə respublikamızda müvafiq turizm növlərinin gələcəkdə inkişafının yüksək potensiala sahib olduğunu görürük:

- Qış turizmi (dağ-xizəkçilik)
- Qolf turizmi
- Müalicəvi turizm
- Elmi turizm
- Mağara turizmi
- Etnoqrafik turizm
- Raftinq turizmi

Azərbaycanda turizm investisiyası üçün ən çox potensiala sahib sahələr:

- dağ idman növlərinin inkişafı,
- kurort – sanatoriya,
- turist baza kompleksləri,
- müalicəvi turizm istirahət mərkəzləri,
- regionlarda mehmanxanalar ^[13]

Turizm potensialının tanınması üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirilməlidir.

- Turizm sahəsi haqqında potensial müştərilərə informasiyanın çatdırılması
- Turistlərin səyahət edə bilməsi üçün təhlükəsizlik və rahat çatdırılmanın təmin edilməsi
- Turistlərə ölkə ərazisində olarkən yardımın göstərilməsi.

Turizm sahəsində həyata keçirilən elmi texniki tərəqqi, innovasiya, təşkilatı eniliklər, əməyin optimal təşkili, resurslardan istifadə səmərəliliyi bu sahədə potensialın artırılmasının əsas yoludur.